

**ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ФОРМ
ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ
НЕПРОФІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**THE USE OF SMALL FOLKLORE FORMS
AS A MEANS OF FIGURATIVE SPEECH DEVELOPMENT OF THE STUDENTS
IN NON-PROFILE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Горюнова М.М.,

orcid.org/0000-0002-8986-9225

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри іноземних мов

Національної академії статистики, обліку та аудиту

Стогній І.В.,

orcid.org/0000-0002-1436-1195

старший викладач кафедри іноземних мов

Національної академії статистики, обліку та аудиту

У статті розглянуто проблему використання малих фольклорних форм на практичних заняттях з іноземної мови як засобу розвитку образного мовлення студентів. У непрофільних закладах вищої освіти основним видом діяльності є робота з опанування фахової лексики, основ ділового спілкування, розвитку навичок читання й розуміння професійно орієнтованих текстів. Менша увага приділяється літературній розмовній мові з використанням малих фольклорних жанрів та побутових висловлювань, які відображають національні, політичні, економічні й культурні здобутки, моральні норми, цінності та менталітет народу, мова якого вивчається.

Аналіз навчальної літератури та практичної діяльності викладачів іноземних мов непрофільних закладів вищої освіти дозволив виявити, що вивчення малих фольклорних форм найменш педагогічно обґрунтовано, тому очевидним є те, що має бути вироблена досконала система методичних прийомів, побудованих на цьому мовному матеріалі.

У статті наведено приклади методичної роботи з малими фольклорними формами на практичних заняттях. Лексична насиченість і простота прислів'їв та приказок дозволяє широко їх застосовувати для збагачення словникового запасу студентів. Зокрема, під час вивчення певних тем можна добирати відповідні прислів'я та приказки, що даватимуть можливість краще зрозуміти суть та особливості цього питання в іншомовній культурі.

Доцільність і доречність їх використання добирається викладачем залежно від теми заняття, а рівень складності вправ – від рівня мовленнєвої підготовки студентів.

Оскільки головною метою навчання іноземної мови в закладах вищої освіти є формування комунікативної компетентності, то роль прислів'їв та приказок важко переоцінити, адже більшість із них мають різні комунікативні функції та можуть бути використані щодо певної теми або явища. Використання малих фольклорних форм на заняттях з іноземної мови в непрофільних закладах вищої освіти має освітню та естетичну цінність, оскільки сприяє збагаченню словникового запасу, дозволяє відчувати емоційну виразність мови, сприяє розвитку критичного мислення та образності мови студентів.

Відповідно до чинних освітньо-професійних програм, затверджених Міністерством освіти і науки України, серед переліку компетентностей перед випускником закладу вищої освіти, окрім загальноосвітніх та професійних, поставлені завдання вміти спілкуватися іноземною мовою, застосовувати свої знання в практичних ситуаціях, учитися і оволодівати сучасними знаннями для подальшої практичної діяльності.

Ключові слова: малі фольклорні форми, прислів'я, приказки, крилаті вислови, розвиток мовлення, образне мовлення, комунікативна компетенція.

The article deals with the problem of using small folklore forms as a means of development of figurative speech of the students who study foreign languages. In non-profile higher education institutions the main activity is to master professional vocabulary, basics of business communication, development of reading skills and understanding of professionally oriented texts. Less attention is paid to literary colloquial language with the use of small folklore genres and everyday expressions that reflect national, political, economic and cultural achievements, moral norms, values and mentality of the people whose language is being studied.

Analysis of educational literature and practical activities of foreign language teachers in non-profile higher education institutions revealed that the study of small folklore forms is the least pedagogically justified, so it is obvious that a perfect system of methods based on this language material should be developed.

The article gives examples of methodical work with small folklore forms in practical classes. The lexical richness and at the same time the simplicity of proverbs and sayings allows them to be widely used to enrich students' vocabulary. In particular, when studying certain topics, you can choose appropriate proverbs and sayings that will allow you to understand better the essence and features of this issue in a foreign language culture.

The expediency and appropriateness of their use is selected by the teacher depending on the topic of the lesson, and the level of complexity of the exercises – depending on the level of speech training of the students.

Since the main purpose of teaching a foreign language in higher education is to develop communicative competence, the role of proverbs and sayings is difficult to overestimate, as most of them have different communicative functions and can be used in relation to a particular topic or phenomenon. The use of small folklore forms in foreign language classes in non-profile higher education institutions has educational and aesthetic value, as it enriches vocabulary, allows to feel the emotional expressiveness of language, promotes critical thinking and imagery of students' language.

Key words: small folklore forms, proverbs, sayings, idioms, speech development, figurative speech, communicative competence.

Успішність процесу формування особистості значно залежить від рівня розвитку її мовлення, тому вивчення іноземних мов є важливим складником освітнього процесу в непрофільних закладах вищої освіти.

Вивчаючи іноземну мову, студенти не тільки оволодівають видами мовної діяльності, що, безсумнівно, збагачує способи мислення, а й намагаються глибше зрозуміти своєрідність культури народу, мову якої вивчають.

Визначний чеський педагог Ян Амос Коменський уважав, що вивчення іноземної мови має рухатися від поступового розуміння змісту іншомовного вислову до сприйняття краси слів, висловлювань, багатства всіх мовних можливостей і, нарешті, до здатності проникати в естетичну сутність мови не лише через вивчення її фонетичних, лексичних та граматичних особливостей, а й через витвори її словесного мистецтва – фольклорні жанри. Тобто вивчення іноземних мов має бути не лише прагматичним, а й духовним [1].

Постановка проблеми. У непрофільних закладах вищої освіти основним видом діяльності є робота з опанування фахової лексики, основ ділового спілкування, розвитку навичок читання й розуміння професійно орієнтованих текстів. Менша увага приділяється літературній розмовній мові з використанням малих фольклорних жанрів та побутових висловлювань, які відображають національні, політичні, економічні й культурні здобутки, моральні норми, цінності та менталітет народу, мова якого вивчається.

Прислів'я, приказки та скороговки – це своєрідні витвори словесного мистецтва, що є найбагатшим автентичним матеріалом, який не має потреби в адаптації, адже будується на загальноживаній лексиці і широко вживається в розмовній та літературній мові для більшої експресивності, краси висловлювання. Їх використовують не тільки в повсякденному житті, а й у науковій полеміці, політичних доповідях, філософських трактатах. Вони ввібрали народну мудрість, накопичену століттями, досвід десятків поколінь. Відмінними рисами є афористична стислість і точність думки [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Доцільність використання в мовленні малих фольклорних жанрів вивчали вітчизняні та зарубіжні мовознавці (С. Ковриго, Ю. Посвистак, С. Кузьмін, В. Радченко, Л. Швидка, Дж. Раймонд та ін.).

Так, наприклад, Ж. Юркевич досліджує способи застосування прислів'їв та приказок як ефективного прийому навчання в процесі формування мовної компетенції. М. Шабінський розглядає прислів'я та приказки як засіб інтенсифікації процесу вивчення іноземних мов, зокрема французької. В. Харчук у своєму дослідженні аргументує використання малих фольклорних жанрів як засобу формування лінгвосоціокультурної компетенції учнів.

Аналіз навчальної літератури та практичної діяльності викладачів іноземних мов непрофільних закладів вищої освіти дозволив виявити, що вивчення малих фольклорних форм найменш педагогічно обґрунтовано, тому очевидним є те, що має бути вироблена досконала система методичних прийомів, побудованих на цьому мовному матеріалі. У центрі уваги викладача має перебувати робота не лише над опануванням студентами професійної лексики та основ ділового спілкування, а й над розвитком їх образного мовлення та мислення.

Постановка завдання – обґрунтувати доцільність використання малих фольклорних форм на заняттях з іноземної мови в непрофільних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальний розвиток людини визначається не тільки здобутими знаннями та вмінням використовувати їх у повсякденному житті та професійній діяльності, а й рівнем володіння мовою, зокрема іноземною.

У тих, хто вивчає мови, значно зростає обсяг використовуваних лексичних одиниць, формується соціокультурне сприйняття, яке сприяє формуванню соціолінгвістичної компетенції. У процесі вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти підвищується частка самостійної роботи студентів, урізноманітнюються види навчальної діяльності, активно використовуються мовленнєві ситуації, що наближають навчальний процес

до більш реальних умов спілкування, впроваджуються та широко використовуються різноманітні творчі, проектні та групові форми роботи студентів [3]. Така робота над опануванням мовного матеріалу сприяє узагальненню мовного досвіду студентів, розвитку вільного володіння іноземною мовою, її унікальністю та образністю, вмінням доцільно використовувати в мовленні цитати з літературних джерел, крилаті вислови та малі фольклорні форми. Вони повинні застосовуватися на різних етапах заняття з іноземної мови як супровідний матеріал, необхідний для роботи зі студентами.

Використання на практичних заняттях малих фольклорних форм сприяє виробленню в студентів уміння слухати і розуміти іноземну мову, формуванню вимови, наближеної до фонетичних норм мови, яка вивчається, збагаченню й активізації словникового запасу студентів, розвитку монологічного та діалогічного мовлення, граматичних умінь тощо.

Цінність скоромовок полягає в тому, що робота над ними потребує певних зусиль і допомагає тренувати мовленнєвий апарат студентів, сприяє виробленню дикції, правильної артикуляції, привчає до вимови складних поєднань звуків іноземної мови, що підвищує культуру усного мовлення. Як показує практичний досвід, роботу над скоромовками слід проводити на початку навчального заняття, оскільки їх завдання полягає в тому, щоб підготувати артикуляційний апарат студентів до практичної мовленнєвої діяльності. В англійській мові є низка звуків, зовсім не притаманних звукам української мови, тому робота над їх вимовою потребує окремої уваги. Так, наприклад, диграф **th** у різних словах позначається звуками [ð] та [θ] і потребує досвіду для їх розпізнавання як в усному, так і в писемному мовленні. Читання та промовляння скоромовок із цими звуками сприяє розвитку такого досвіду, а також мовного чуття. Для опрацювання цих звуків можна використати такі скоромовки:

*Whether the weather be fine,
Or whether the weather be not,
Whether the weather be cold,
Or whether the weather be hot,
We'll weather the weather;
Whatever the weather,
Whether we like it or not.*

*I thought a thought.
But the thought I thought wasn't the thought
I thought I thought.*

*This fish has a thick fin,
That fish has a thin fin.*

Скоромовками прищеплюється увага і повага до кожного вимовленого звука, слова, до якості і чистоти мовлення.

Прислів'я та приказки – благодатний матеріал, який можна використати в навчанні. Ще в X сторіччі прислів'я використовувались в Англії як один із засобів навчання латини. З огляду на узагальнений характер прислів'їв і приказок, їх можна використовувати на всіх етапах вивчення мови, навчаючи мистецтву говорити, висловлювати свою думку й узагальнювати її в короткій формі.

Ці малі фольклорні жанри образно й емоційно презентують думку. Тому ними часто послуговуються в розмовній мові та в літературі, їх використовують як заголовки газетних статей, розділів книг, а також для надання стислої і влучної характеристики особам та їхнім вчинкам, подіям та явищам [4, с. 55].

Лексична насиченість і простота прислів'їв та приказок дозволяє широко їх застосовувати для збагачення словникового запасу студентів. Зокрема, під час вивчення певних тем можна добирати відповідні прислів'я та приказки, що даватимуть можливість краще зрозуміти суть та особливості цього питання в іншомовній культурі.

Оскільки головною метою навчання іноземній мові в закладах вищої освіти є формування комунікативної компетентності, то роль прислів'їв та приказок важко переоцінити, адже більшість із них мають різні комунікативні функції та можуть бути використані щодо певної теми або явища [5].

Так, наприклад, для студентів економічних спеціальностей під час вивчення теми "Money" («Гроші») можна запропонувати такі види вправ:

1. Прочитайте та перекладіть прислів'я і приказки, знайдіть їх еквіваленти в українській мові:

- 1) *Money has no smell.*
- 2) *Time is money.*
- 3) *Money is a good servant, but a bad master.*
- 4) *Money, spent on the brain is never spent on vain.*
- 5) *A fool and his money are soon parted.*

- a) *Гроші рахувати – треба розум мати.*
- b) *Гроші, витрачені на освіту – найкращий вклад.*
- c) *Час – це гроші.*
- d) *Гроші – хороший слуга, але поганий господар.*
- e) *Гроші не пахнуть.*

2. Знайдіть відповідні прислів'я до поданих ситуацій, обґрунтуйте свою відповідь:

1) *Greg won \$50 million dollars and somehow lost it all in just a few short tears. He spent it on silly things and loaned money to friends and family.*

2) *Always do what you say you are going to do.*

3) *My parents taught me that it is always important to pay your bills in full and on time.*

4) *People really enjoy working for this company because they pay fairly and on time.*

a) *A good name is better than riches.*

b) *A good paymaster never wants workmen.*

c) *A fool and his money are soon parted.*

d) *A good payer is a master of another's purse.*

3. Складіть прислів'я зі слів, доберіть до них українські відповідники:

1) *Not/not/waste/want (Waste not want not – Грошей не сій, бо вони не зійдуть).*

2) *Little/a/mickle/a/many/makes (Many a little makes a mickle – Коніюка гривню береже).*

3) *Trees/on/money/grow/doesn't (Money doesn't grow on trees – гроші на деревах не ростуть).*

4) *Go/world/makes/the/money/round (Money makes the world go round – гроші правлять світом).*

Наведені види вправ запропоновані лише як приклад, який можна використовувати на заняттях з іноземної мови. Доцільність і доречність використання малих фольклорних форм визначаються викладачем залежно від теми заняття, а рівень складності вправ – залежно від рівня мовленнєвої підготовки студентів.

Прислів'я та приказки переважно створює сам народ. Вони відбивають найрізноманітніші аспекти людського життя. Поряд із фольклорними прислів'ями та приказками широко вживають образні вирази, створені письменниками й громадськими діячами. Згодом вони стають так зва-

ними «крилатими виразами», їх починають уживати як звичайні прислів'я та приказки [4, с. 54]. На старших курсах у непрофільних закладах вищої освіти під час вивчення курсу ділової іноземної мови студенти вчаться працювати з документацією, захищають проекти, готують публічні виступи та презентації. Крилаті фрази, вислови, цитати з промов та інтерв'ю відомих і успішних громадських діячів, політиків, підприємців та бізнесменів про успіх, гроші, досягнення мети, правильну розстановку пріоритетів та потужну мотивацію можуть допомогти зробити виступ (презентацію) більш цікавим і відразу привернути увагу слухачів. Крилатими стали фрази і вислови й наших сучасників: Коліна Паведа – державного секретаря США: *There are no secrets to success. It is the result of preparation, hard work, and learning from failure (Немає секретів для успіху. Це результат підготовки, напруженої роботи та навчання на помилках)*; Адени Фрідмен – президента і генерального директора Nasdaq, першої жінки, яка очолила глобальну біржу: *You can't be successful in business without taking risks (Ви не можете бути успішними в бізнесі, не ризикуючи)*; Стіва Джобса, засновника компанії Apple: *Great things in business are never done by one person. A team of people does them (Великий бізнес не роблять наодинці, це – справа команди)*.

Висновки. На жаль, у закладах вищої освіти роботі з прислів'ями, приказками, крилатими висловами приділяється недостатня увага, тому, на нашу думку, з ними потрібно частіше працювати на заняттях із розвитку мовлення.

Використання малих фольклорних форм на практичних заняттях з іноземної мови в непрофільних закладах вищої освіти має освітню та естетичну цінність, оскільки сприяє збагаченню словникового запасу, дозволяє відчути емоційну виразність мови, сприяє розвитку критичного мислення та образності мовлення студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вжещ Я.Л. Використання прислів'їв та приказок у вивченні англійської мови як другої іноземної. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 20 (207). Ч. 1. 2010. С. 157–164.
2. Ковриго С.Б. Про використання прислів'їв та приказок у навчальному процесі. *Англійська мова та література*. 2013. № 34–36 (404–406). С. 37–42.
3. *Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник* / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко та ін. Київ : ВЦ «Академія». 2010. 328 с.
4. Юркевич Ж.В. Використання прислів'їв і приказок на уроках англійської мови у школі. *Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне : РДГУ. 2018. С. 53–58.
5. Харчук В.О. Доцільність використання прислів'їв та приказок як засобу формування ЛСКК учнів старшої школи. *Актуальні проблеми сучасної іноземної філології: Студентський науковий вісник*. Рівне : РДГУ. 2017. С. 266–269.
6. Зінченко Г. Англійські прислів'я та їхні українські відповідники. Київ : Арії. 2018. 112 с.